

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол засідання Вченої ради
історичного факультету
15.02.2023 № 5

Методичні рекомендації до написання та захисту
кваліфікаційних робіт для здобувачів ОС «Магістр»
спеціальності 014 «Середня освіта. Історія»
денної та заочної форм навчання

Укладач: доктор історичних наук,
професор В.М. Романцов

Київ

МДУ

2023

УДК 378.091 27 (075.8)

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри історії та археології, протокол № 9 від 14 лютого 2023 р.

Методичні рекомендації до написання та захисту кваліфікаційних робіт з історії для студентів спеціальностей 014 «Середня освіта. Історія» денної та заочної форм навчання / Київ: МДУ, 2023. – 27 с. / уклад.: докт. іст. наук, проф. В.М. Романцов

Методичні рекомендації до написання та захисту кваліфікаційних робіт з історії для здобувачів ОС «Магістр» спеціальностей 014 «Середня освіта. Історія» денної та заочної форм навчання складено на підставі нормативних вимог Міністерства освіти і науки України та Положення про кваліфікаційні роботи здобувачів вищої освіти Маріупольському державному університеті, затвердженого наказом МДУ № 60 від 25.02.2021 р. та протоколом Вченої ради МДУ № 8 від 24.02.2021 р. Призначені для того, щоб зорієнтувати здобувачів щодо сучасних вимог до написання та захисту кваліфікаційних робіт.

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. КОМПЕТЕНЦІЇ, ЩО НАБУВАЄ ЗДОБУВАЧ У ХОДІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	4
2. ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ	5
3. ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ З ІСТОРІЇ	5
4. МЕТОДИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	6
5. СТРУКТУРА РОБОТИ	9
6. ОФОРМЛЕННЯ РУКОПISУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	12
7. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ	14
8. ДОДАТКИ	18
ВИДАННЯ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ ФАХІВЦІВ- ІСТОРИКІВ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25
ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ	26

ВСТУП

У процесі підготовки фахівців-істориків важливе місце посідає виконання ними кваліфікаційних робіт. Написання кваліфікаційних робіт з історії є складовою навчальних планів для здобувачів ОС «Магістр» спеціальності «Середня освіта. Історія», покликане дати студентам основні професійні навички щодо підготовки наукових робіт зі спеціальності. Вони є обов'язковим елементом освітньо-професійної програми та виконання навчального плану і спрямовані на те, щоб розвивати науково-дослідницькі, творчі здібності студента, його здатність до самостійного мислення, до практичного застосування здобутих раніше теоретичних знань. Написання здобувачами вищезгаданих письмових робіт збагачує його досвідом, потрібним у найрізноманітніших сферах діяльності, розвиває аналітичне мислення, вчить логічно й аргументовано висловлювати на письмі свою думку.

Метою цих методичних рекомендацій є формування в здобувачів ОС «Магістр» навичок здійснення наукового дослідження з історії.

Завдання методичних рекомендацій:

розвивати науково-дослідницькі, творчі здібності здобувачів ОС «Магістр» їх фахову підготовку для роботи в закладах середньої освіти;

- формувати здатність до самостійного мислення;
- спрямовувати здобувачів ОС «Магістр» до практичного застосування здобутих раніше теоретичних знань

1. КОМПЕТЕНЦІЇ, ЩО НАБУВАЄ ЗДОБУВАЧ У ХОДІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ:

Соціально-особистісні:

- володіння культурою мислення, прийомами письмового викладу матеріалу, здібністю до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети та вибору шляхів її досягнення;
- готовність до кооперування з колегами;
- здібність до організації, планування та управління своєю діяльністю та прагнення до саморозвитку, підвищення своєї кваліфікації та майстерності, здібність критично оцінювати свої якості, обирати засоби для розвитку достоїнств та усунення недоліків;
- володіння високою мотивацією до виконання професійної діяльності, культурою та безпекою повсякденної праці;
- готовність поважно та дбайливо ставитися до історичної спадщини та культурних традицій, толерантно сприймати соціальні, етно-національні, релігійні та культурні розбіжності;

інструментальні:

- володіння професійною науково-дослідною (письмовою) комунікацією українською мовою;
- навички використання комп'ютерної техніки та інформаційних технологій у навчанні;
- розуміння сутності і значення інформації в розвитку сучасного суспільства, володіння основними методами, засобами отримання, зберігання, переробки та поширення інформації;

Здобувачі ОС «Магістр» при підготовці та захисті кваліфікаційних робіт зі спеціальності 014 Середня освіта. Історія повинні виявити такі фахові компетентності:

- знання понятійного апарату з історіографії, джерелознавства та методології історії, теоретичних засад, основних пізнавальних підходів і методів, провідних напрямів розвитку досліджень з зазначених дисциплін;

- здатність отримувати, аналізувати та застосовувати на практиці інформацію з досліджуваної у кваліфікаційній роботі проблеми;
- здатність аналізувати історіографічну, джерелознавчу інформацію з зазначених дисциплін;
- вміння визначати суттєві ознаки історіографічних та методологічних концепцій, типо-видової класифікації джерел, пояснювати вузлові питання з зазначених дисциплін;
- здатність до оціночних суджень щодо історіографії та джерельної бази історичних досліджень;
- вміння логічно і послідовно репрезентувати отримані знання. Здатність до аналізу різних суджень;
- навички публічного виступу на захисті кваліфікаційної роботи.

2. ВИМОГИ ДО ЗНАТЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ

Здобувачі ОС «Магістр» повинні знати:

- критерії визначення теми наукової роботи;
- структуру вступу до кваліфікаційної роботи.
- вимоги до змісту та оформлення наукового довідкового апарату кваліфікаційних робіт з історії;

Здобувачі ОС «Магістр» повинні уміти:

- працювати з історичними, педагогічними джерелами та науковою літературою з педагогіки та історії;
- мати навички наукового дослідження обраної теми, захисту кваліфікаційної роботи;
- формулювати актуальність теми дослідження, визначати об'єкт та предмет дослідження;
- аналізувати стан наукової розробки теми, історичні джерела та методологію дослідження;
- самостійно творчо готувати власну наукову розробку обраної теми, робити необхідні висновки за розділами та загалом.

3. ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ З ІСТОРІЇ

Закінчуючи навчання для отримання ОС «Магістр середньої освіти історії. Вчитель історії» денної або заочної форм навчання історичного факультету МДУ, здобувачі ОС «Магістр» повинні написати кваліфікаційну роботу. Кваліфікаційна робота – це навчальне наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання для одержання освітнього ступеня «Магістр».

Метою виконання кваліфікаційної роботи є виявлення глибини знань випускника по обраній темі, з урахуванням історичної спеціалізації, вміння самостійно працювати з джерелами та літературою, проводити аналіз наукових концепцій та узагальнювати дані практики, виявляти прогалини і недоліки досліджень, формулювати свої висновки і пропозиції.

Кваліфікаційна робота повинна свідчити про готовність фахівця-історика до самостійної науково-дослідницької діяльності. Вона повинна включати в собі не тільки елементи наукової творчості, але й самостійне вирішення її автором певної наукової проблеми. Тобто, за своїм змістом вона повинна стати прообразом майбутньої кандидатської дисертації з історії, допомогти випускнику сказати своє слово в історичній науці.

Кваліфікаційна робота має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих студентом знань, умінь і навичок зі спеціальних дисциплін. У більшості випадків кваліфікаційна робота є продовженням та більш поглибленою розробкою теми курсової роботи студента-випускника. Вона передбачає систематизацію, закріплення, розширення

теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих та інших завдань.

До кваліфікаційних робіт висуваються такі основні вимоги:

- актуальність теми, відповідність її сучасному стану певної галузі науки та перспективам розвитку, практичним завданням відповідної сфери;
- вивчення й критичний аналіз монографічних і періодичних видань з теми;
- вивчення й характеристика історії досліджуваної проблеми та її сучасного стану;
- чітка характеристика предмета, мети й методів дослідження, опис та аналіз проведених автором експериментів;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки та практичні рекомендації.

Таким чином, кваліфікаційна робота повинна бути:

- реальною – відображати рішення сучасних проблем, пов'язаних з функціонуванням системи дослідження та її підсистем, мати науково-теоретичне і практичне значення;
- актуальною – повинна бути присвячена дослідженням і розробкам, що відносяться до сучасних проблем розвитку відповідної галузі, що мають особливу важливість на сучасному етапі;
- інформативною – повною мірою відображати дослідження, проведені на високому теоретичному і практичному рівнях на основі загальнонаукової та конкретно-наукової методології.

Тема випускної кваліфікаційної роботи відображає основну ідею, завдання, положення, які необхідно дослідити. Одним із критеріїв вибору теми є її актуальність щодо сучасних тенденцій розвитку науки і практики.

4. МЕТОДИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасна методологія історії визначає такі етапи наукового дослідження:

1. Вибір теми, обґрунтування її актуальності, постановка дослідницького завдання, розробка робочої гіпотези.
2. Визначення структури роботи, затвердження її плану.
3. Постановка мети та конкретних завдань дослідження.
4. Формування джерельної бази та бібліографії.
5. Обробка матеріалів. Критичний аналіз джерел. Встановлення фактів, їхня систематизація та верифікація.
6. Інтерпретація фактів, їх аналіз.
7. Написання тексту роботи, обговорення окремих частин та роботи в цілому з науковим керівником, заслуховування виконання плану роботи на засіданні кафедри.
8. Формулювання висновків та узагальнень.
9. Оформлення наукового довідкового апарату.
10. Доповідь про результати дослідження (попередній захист) на засіданні кафедри, надання висновку кафедри про допуск (недопуск) до захисту, підготовка рецензії;
11. Підготовка до захисту: написання доповіді, підготовка ілюстративного (презентаційного) матеріалу (схеми, графіки, діаграми, таблиці, якщо це потрібно).
12. Захист кваліфікаційної роботи.

Обираючи тему кваліфікаційної роботи, необхідно керуватися певними критеріями. Тема дослідження повинна бути актуальною, мати наукову новизну, відповідати суспільним та особистим інтересам автора. Тема формулюється конкретно. Не рекомендується зупиняти свій вибір на дуже **широкій темі**. **Матеріали** для дослідження теми **повинні бути доступними** в бібліотеках, в мережі Internet. **Вибирати тему варто в межах власної компетенції**. Вибір теми, яка ще недостатньо розроблена у наукових дослідженнях, дає змогу випускнику виявити максимум самостійності, здійснити справжній творчий науковий пошук,

зробити працю оригінальною, з елементами самостійної дослідницької роботи.

Вибір теми є вельми відповідальним кроком і затверджується рішенням кафедри та наказом ректора МДУ. Остаточному вибору теми повинні передувати консультації з науковим керівником. Студент повинен написати заяву на ім'я завідувача кафедри, у якій вказати обрану тему і майбутнього наукового керівника.

Підтверджуючи право студента на вільне обрання теми свого дослідження, кафедра зберігає за собою право робити їхню певну корекцію і, в крайньому випадку, не затверджувати теми, які заздалегідь орієнтовані на відсутність елементів новизни і наукового пошуку при їх реалізації.

Назва кваліфікаційної роботи повинна бути, по можливості, короткою, чіткою, відповідати обраній темі, вказувати на мету дослідження і його завершеність. Іноді для більшої конкретизації слід до назви додати невеликий (4-6 слів) підзаголовок, який пишеться або в дужках, або після двокрапки (див. додаток до титульного аркуша). У назві не бажано використовувати ускладнену термінологію. Треба уникати назв, що починаються зі слів “Дослідження питання ...”, “Матеріали до вивчення ...”, “До питання ...” та ін., в яких не відбито достатньо суть проблеми.

Починаючи роботу над кваліфікаційним дослідженням, студенту необхідно мати чітке уявлення про рівень розробки обраної теми в історичній літературі. Тому, перш за все, необхідно зібрати наукову бібліографію джерел і літератури, присвячених темі роботи.

Вивчення всього того, що було зроблено вченими-дослідниками з обраної теми, доцільно розпочати із загальних праць, які пов'язані з темою роботи, підручників, навчальних посібників, статей в енциклопедіях. Після того необхідно вивчити каталоги і картотеки бібліотек, звернутися до Інтернету. При цьому пошук необхідно здійснювати у двох напрямках: 1) звертатися до систематичних і предметних каталогів; 2) розгорнути роботу за персональною ознакою (алфавітним каталогом), відштовхуючись від прізвищ авторів, які досліджували ту чи іншу тему. Велику допомогу може надати прикнижкова та пристатейна бібліографія, тобто списки літератури, що друкуються в кінці монографій, статей.

Фрагменти документів та наукової літератури, які студент згодом планує використати у тексті кваліфікаційної роботи, зберігаються у вигляді нотаток. **Нотатки** виконують на окремих картках, намагаючись дотримуватися принципу “один сюжет - один аркуш”. Дослідникам дуже допомагає звичка зазначати у верхній частині картки джерело, з якого походить матеріал, а на полях – т.зв. “ключове слово”, що допомагає пригадати, якій події, сюжетові чи особі присвячено даний фрагмент. Ще більше зусиль і часу варто інвестувати у зберігання бібліографічної інформації. До бібліографічної картки (зазвичай вона менша і виготовляється із цупкого паперу або картону) вносять відомості про автора, повну назву видання, типографську інформацію, а також локалізацію книги – бібліотеку чи приватну збірку в якій вона зберігається. Остання інформація виявиться дуже важливою, якщо виникне необхідність повторно звернутися до певних джерел, наприклад, щоб уточнити цитату.

Аналіз зібраного матеріалу передбачає його систематизацію і критичну оцінку. Важливо дотримуватися певної техніки такого дослідження, яка дозволяє досягнути економії часу та зусиль. Передусім потрібно встановити наукову вартість кожної окремої позиції зібраної літератури (не лише «універсальну», а швидше вартість щодо конкретної теми та завдань роботи). Ця вартість визначає і порядок аналізу цієї літератури. Одночасно, слід мати на увазі що новіші праці, як правило, є повнішими і точнішими.

Окремо слід відзначити випадки, коли студентське дослідження присвячене поглядам або вченню якогось автора на основі вивчення відповідних документів.

Як використовувати джерела? Звернення до праць інших авторів є універсальною практикою. Таким чином, можна продемонструвати, що висловлену автором думку поділяють відомі та авторитетні дослідники. Можна використати працю відомого автора як приклад. Такий підхід є особливо продуктивним, коли порівнюємо дві і більше позиції. Звернення до думок, фактів, сюжетів, викладених у працях попередників, дозволяє помістити курсову або кваліфікаційну роботу у контекст певної наукової дискусії, пов'язати її із ширшими темами і

сюжетами. Нарешті, таким чином ми можемо покритикувати тих авторів, з поглядами яких не погоджуємося. Використовувати праці інших авторів можна шляхом **цитування, перефразовування, або узагальнення.**

При виконанні дослівних виписок, які пізніше в тексті можуть стати цитатами, потрібно бути особливо обережними. Переписувати потрібно дослівно, включно з помилками і знаками пунктуації. Вдатися до **дослівного цитування**, слід тоді, коли мова джерела є своєрідною, живою, провокативною, або тоді, коли дослівна передача тексту є історично важливою. Одним словом, вдаємося до цього способу тоді, коли зміст цитати може постраждати від перефразовування. Цитування варто звести до мінімуму і вдаватися до нього лише тоді, коли воно справді необхідне. Цитуючи, необхідно дотримуватися кількох формальних правил:

1. **Цитата повинна бути дослівною;**
2. **Цитата не повинна бути надто довгою;**
3. **Цитата повинна подаватися у лапках і супроводжуватися посиланням на джерело у примітці;**

Перефразовування, переказування, як правило, становить матеріал для основної частини тексту роботи. Це означає, що вже на етапі нотаток студент починає писати текст своєї праці. У цьому випадку він намагається передати думку автора якнайближче до оригіналу, але використовуючи власну лексику. Зайве нагадувати, вдаючись до цього способу, ми також повинні визнати авторство ідеї за допомогою примітки. Кроки, які дозволяють адекватно передати думки чужого тексту і при цьому уникнути плагіату є наступними:

- Виділити основні ідеї;
- Змінити структуру речень;
- Використовувати синоніми або слова з подібним значенням, змінювати форми слів.

Узагальнення дозволяє одним реченням передати зміст цілого розділу або цілої авторської праці.

Нагадаємо, що перефразовуючи, узагальнюючи чи цитуючи праці інших авторів, ми передусім маємо на меті висловити власну позицію. Найголовніше, що при цьому слід пам'ятати – авторська праця повинна бути передусім **самостійною** працею, написаною **науковим стилем**. Таким чином, ми використовуємо чужі тексти для того, щоб підтвердити власну думку, проілюструвати нашу позицію, протиставити її думці авторитетів чи продемонструвати слабкість аргументації опонентів. Слід постійно стежити за тим, щоб наша думка не змішувалась у тексті із цитованою. **Дослівне запозичення чужого тексту, яке не супроводжується посиланням на джерело, називається плагіатом і суворо карається у науковому середовищі. Робота, автор якої допустився плагіату, знімається з розгляду незалежно від стадії підготовки без права її повторного захисту.**

Критичний аналіз тексту передбачає дві основні процедури – структурний аналіз та оцінювання аргументів. У процесі **структурного аналізу** дослідник з'ясовує:

- основні **висновки (твердження)** запропоновані автором. Останні можуть бути висловлені прямо або непрямо, можуть виступати у формі рекомендацій, визначень, фактичних тверджень та ін.;

- основні **докази** використані автором, щоб довести свою тезу, структуру цих доказів;
- переконливість аргументації.

Велике значення має складання списку джерел. До історичних джерел для курсової та кваліфікаційної роботи з історії належать документи центральних та місцевих архівів України, країн ближнього та далекого зарубіжжя, збірники документів та інші документальні публікації з соціально-економічної та політичної історії, з питань зовнішньої політики та міжнародних відносин, суспільних рухів і політичних партій, окремих соціальних явищ, воєн і революцій, документи державного законодавства, статистично-економічні матеріали, вітчизняні видання, парламентські та урядові публікації, преса, мемуарні джерела. Всі ці матеріали є документальною основою кваліфікаційних робіт і студенту необхідно серйозно працювати з ними.

У результаті роботи над літературою студент дає самостійну оцінку досягнень попередніх дослідників обраної теми, робить історіографічний огляд і на цій основі ставить завдання свого дослідження. Слід ще раз наголосити, що, на відміну від курсової, основною метою кваліфікаційної роботи повинно стати висвітлення та аналіз тих питань, що не знайшли ще повного розв'язання чи були лише поставлені в дослідженнях попередників.

Підсумком всієї роботи з вивчення літератури повинен бути висновок про стан наукової розробки теми роботи.

Ретельне вивчення джерел, з'ясування головного змісту і суті документів, їх критичний аналіз мають виключне значення для написання кваліфікаційної роботи. Чим ширша документальна база, тим переконливіше зроблені висновки і вище якість дослідження. Критично аналізуючи значення того чи іншого факту, взятого із джерела, студенту необхідно пов'язувати його з аналізом і узагальненням всього зібраного матеріалу. Слід намагатись, щоб було опрацьовано якомога більше документів з теми роботи.

Після вивчення літератури, публікацій джерел потрібно приступити до вивчення архівних документів. При роботі в архіві необхідно робити докладні виписки, щоб в подальшому, звертаючись до них, можна було встановити, що являє собою документ з даного питання. Для цього у виписках потрібно зазначати назви фонду, короткий заголовок справи, дату і заголовок документа, обставини, що послужили причиною складання документа, точний шифр - номер фонду, опису, справи і аркушів.

У ході збору матеріалів для кваліфікаційної роботи потрібно вести їх систематизацію. Рекомендується для намічених розділів і параграфів дослідження завести окремі папки, по яких розкладаються виписки. У процесі систематизації і аналізу фактичного матеріалу уточнюються структура роботи, формулювання розділів і параграфів.

Кваліфікаційна роботи виконуються державною (українською) мовою, без граматичних і стилістичних помилок, без помарок і виправлень в тексті відповідно до встановлених вимог. Робота оцінюється за змістом, мірою самостійності, умінням при захисті обґрунтовувати зроблені висновки, наведенням вагомих аргументів на користь дискусійних положень.

5. СТРУКТУРА РОБОТИ

Одним із перших кроків у написанні тексту наукової роботи є укладання плану, яке передбачає поділ цілості на менші, але логічно між собою пов'язані частини. Залежно від теми, характеру фактичного матеріалу, методів, які використовувалися, дослідники найчастіше вдаються до хронологічного (такого, що розглядає явище у його розвитку в часі), предметного (тематичного) принципу укладання такого плану, або поєднують їх у формі предметно-хронологічного підходу. Обидва мають свої переваги і недоліки. *Хронологічний* підхід змішує важливе і неважливе, не відрізняє одноразових подій від подій «знакових». Суто хронологічний підхід до формування плану може зробити текст нудним і нечитабельним. Як методологічний підхід що наслідує хроніку, він вважається застарілим. На перший погляд, *предметний* спосіб виглядає набагато зручнішим, оскільки дозволяє проаналізувати явище в цілому, а також розглянути окремі його прояви. Але суто предметний порядок позбавляє текст єдності. Адже будь-які події відбувалися в часі, а отже не можна цілком виключити хронологію з тексту.

Незалежно від обраного принципу побудови, вдалий план наукової праці повинен відповідати кільком універсальним вимогам:

- Питання, що висвітлюються в кожному розділі, однакові за важливістю а самі розділи – приблизно однакові за обсягом.
 - Охоплювати весь матеріал, що відноситься до теми, але нічого зайвого.
 - Теми і зміст окремих розділів не повинні «накладатися».
 - Жоден із пунктів плану не може повторювати назви роботи.
- План роботи складається залежно від тих питань, які досліджуються, але, як правило,

він включає такі розділи: **вступ; розділи, в яких висвітлюється зміст кваліфікаційної роботи; висновки; список використаних джерел і літератури; додатки (документи, таблиці, схеми, карти, фотографії та ін.).**

Інколи, особливо якщо автор працює і впроваджує у науковий обіг новий конкретний матеріал, доводиться робити досить суттєві зміни в кінцевому варіанті плану роботи. В такому випадку ці зміни та уточнення узгоджуються з науковим керівником. Коли ж матеріал зібраний і вивчений, а структура і план роботи остаточно визначені, можна переходити до написання тексту роботи.

Зміст подають на початку дослідження. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків, додатків, списку використаної літератури тощо.

Найскладнішою частиною для багатьох студентів є **вступ**, і тому деякі навіть пишуть його вже тоді, коли завершено написання розділів. Але навіть і в такому разі здобувач повинен мати перед собою хоча б чернетку чи розгорнуту схему вступу, інакше можна «промахнутися» і написати основну частину роботи із значним відхиленням від теми. Вступ повинен мати свою чітку логічну структуру. Обсяг вступу кваліфікаційної роботи – 4 – 6 сторінок. Основними елементами цієї структури є:

- актуальність теми;
- визначення об'єкту та предмету дослідження;
- ступінь її вивченості в спеціальній науковій літературі;
- визначення мети та завдань дослідження;
- огляд джерельної бази дослідження;
- характеристика методології дослідження;
- практичне значення отриманих результатів, їх апробація, публікації тощо.

Обґрунтування актуальності роботи – обов'язкова вимога до будь-якої кваліфікаційної роботи. Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним. Достатньо в межах однієї сторінки показати теоретичне і практичне значення розробки темидослідження.

Тут стисло обґрунтовується вибір теми дослідження. Студент повинен тут чітко вказати, чому в наші дні виникає особлива необхідність у дослідженні певної проблеми, що може бути пов'язаним із певними факторами суспільно-політичного життя (так, звернення до історії Чечні або, наприклад, Боснії, може бути викликано певною мірою і необхідністю розібратися в історичному підґрунті конфліктів, які складають нині серйозну проблему для Європи), недослідженістю або недостатньою вивченістю важливих проблем, що, в свою чергу, гальмує дослідження ряду інших. Можна вказати і на безпосереднє практичне затребування суспільства у дослідженні конкретної проблеми. Це може, наприклад, стосуватися історико-краєзнавчої проблематики (написання історії конкретного міста, села тощо), проблем методики викладання історії у школі та ін.

Об'єкт дослідження – це явище, процес або суспільні відносини, які зумовлюють проблему і обрані автором для вивчення.

Предмет дослідження міститься у межах об'єкта. Він лише вказує на суттєві зв'язки та відносини, властивості, аспекти, функції, які є визначальними для даного дослідження. Предмет визначає тему дослідження, також він віддзеркалюється у самій назві роботи.

Для того, щоб проаналізувати стан дослідження з обраної теми, складається короткий огляд літератури, завдяки якому робиться висновок, що обрана тема потребує подальшої розробки.

Мета повинна відображати кінцеві прогнозовані результати дослідження. Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також його кінцевим результатом і шляхами його досягнення.

Для досягнення поставленої мети дослідження здобувач визначає послідовне виконання відповідних **завдань**.

Мета роботи конкретизується через низку відповідних **завдань**: вивчити, описати, встановити, вдосконалити, розвинути, обґрунтувати, розробити тощо.

Завдання повинні формулюватися точно і конкретно, оскільки їх вирішення повинно скласти зміст розділів кваліфікаційної роботи.

Об'єкт, предмет і мета повинні бути логічно взаємоузгоджені і пов'язані між собою і темою кваліфікаційної роботи.

Важливим етапом дослідження є вибір **методів дослідження**. Вони використовуються як інструмент, завдяки якому досягається обрана мета у роботі.

Здобувач при написанні кваліфікаційної роботи повинен вибирати та використовувати ті методи, за допомогою яких можлива реалізація поставлених у дослідженні завдань.

3.1. Практичне значення отриманих результатів.

Подаються відомості про практичне застосування одержаних результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання.

3.2. Особистий внесок автора.

У випадку використання у кваліфікаційній роботі ідей чи розробок, що належать співавторам, разом з якими були написані наукові праці, підготовлені доповіді і виконані спільні дослідження, здобувач повинен відзначити цей факт у магістерській роботі з обов'язковою вказівкою конкретного особистого внеску.

3.3. Апробація результатів роботи.

Зазначається, на яких конференціях, семінарах тощо доповідалися результати дослідження.

3.4. Публікації.

Наявність публікацій, що є підтвердженням апробації результатів наукового дослідження є обов'язковою умовою допуску до захисту кваліфікаційної роботи. Зазначається кількість статей у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій опубліковані результати магістерської роботи.

3.5. **Основна частина** повинна відповідати наступним вимогам:

3.5.1. в основній частині, поділеній на окремі розділи, розкривається зміст теми дослідження. У кожному розділі повинна бути завершеність змісту, головна ідея, а також тези, підтверджені посиланнями на джерела, думки різних авторів, результати анкетування, експерименту, аналітичних даних, практичного досвіду тощо;

3.5.2. думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст має бути підпорядкований одній головній ідеї;

3.5.3. кожний висновок повинен логічно підкріпляти попередній, інакше текст втратить свою єдність. До кожного розділу роботи необхідно зробити висновки, а по закінченні роботи формулюються загальні висновки до всієї роботи в цілому;

3.5.4. основна частина кваліфікаційної роботи складається, як правило, з 2-3 розділів. Зміст розділів повинен відповідати темі кваліфікаційної роботи та повністю її розкривати.

Назва розділів не повинна співпадати з назвою всієї роботи. Матеріал у розділах повинен викладатись логічно, лаконічно та аргументовано та відповідати вимогам, які пред'являються до кваліфікаційних робіт.

3.6. Загальні висновки.

Логічним завершенням кваліфікаційної роботи є загальні висновки. Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням.

Також рекомендовано формулювати висновки до кожного розділу кваліфікаційної роботи.

У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми практичного характеру, а також конкретні рекомендації та пропозиції щодо їх усунення.

У висновках потрібно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів дослідження, викласти рекомендації з вирішення проблеми, скласти пропозиції щодо вдосконалення підходу до проблеми, яка досліджується.

У стислій формі, в логічній послідовності викладаються зроблені автором узагальнення

– висновки конкретного характеру, які повинні бути покладені в основу доповіді при захисті кваліфікаційної роботи перед ЕК. Крім того, висновки не повинні носити характер анотацій. Кваліфікаційна робота, окрім загальних висновків, повинна містити пропозиції теоретичного і практичного характеру.

Крім пропозицій, у кваліфікаційній роботі на основі висновків, зроблених за результатами якісного або кількісного аналізу, повинно бути зроблено підтвердження або спростування гіпотези (гіпотез), висунутих у ній (за наявності).

Висновки мають бути лаконічними (3-4 сторінки), причому найдоцільніше подати в них відповіді на питання, поставлені при визначенні мети роботи та дослідницьких завдань. Основна вимога до заключної частини – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених по розділах. Висновки мають бути чіткими і ясними, тут необхідно подати основні результати наукового пошуку теоретичного і практичного характеру, можна стисло вказати на перспективи дальшого дослідження даної проблеми, висловити практичні рекомендації. У цій частині роботи цитати видаються зовсім недоречними.

6. ОФОРМЛЕННЯ РУКОПISУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота повинна бути набрана на комп'ютері. Робота виконується на білому папері формату А4 (210x297 мм).

Обсяг основного тексту кваліфікаційної роботи повинен становити 60-80 сторінок.

Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності. Ілюстрації мають бути чорно-білого кольору.

Друкування тексту – за допомогою комп'ютера здійснюється через 1,5 міжрядкових інтервали, 14 кегль, шрифт Times New Roman.

Поля:

ліве – 30 мм;

праве – 15 мм;

верхнє, нижнє – 20 мм.

Заголовки розділів пишуть по центру симетрично тексту великими літерами. Заголовки підрозділів – по центру симетрично тексту малими літерами (крім першої). Переноси слів у заголовках не допускаються. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з 2-х або більше речень, їх відділяють крапкою. Відстань між заголовком та текстом – 2 інтервали. Заголовки підкреслювати не рекомендується. Кожний розділ слід починати з нового аркуша (сторінки). Підрозділи починають з відступом від попереднього тексту на 1 інтервал на тій самій сторінці.

Оформлення роботи починається з титульної сторінки. Вона повинна мати форму таку, яка наведена у додатку. За титульним аркушем йде зміст роботи, де вказується, на яких сторінках розташовані розділи, параграфи, вступ, висновки, список використаної літератури, додатки (якщо вони є). Нумерація сторінок починається з цифри 3, яка ставиться на сторінці де мусить починатися вступ роботи. На титульному аркуші і змісті номер сторінки не проставляється.

Вступ, кожний новий розділ випускної роботи, висновки, список використаних джерел і літератури починаються з нової сторінки. Сторінки роботи нумеруються в правому куті аркуша зверху.

Заголовок нового параграфу відділяється від попереднього тексту пропуском 30 мм. Назва нового розділу пишеться з нової сторінки.

Інші складові частини роботи - примітки, список джерел і літератури, додатки - складають науково-довідковий апарат. Він істотно доповнить основний текст, допоможе легше і повніше засвоїти інформацію, що міститься в науковій праці, встановити її джерельну базу.

Обсяг письмової роботи з історії машинопису або комп'ютерного набору (**без додатків та списку використаних джерел і літератури**) формату А4 друкованого 14 шрифтом Times New Roman

Бібліографічні посилання подаються за місцем розташування в роботі у квадратних дужках. Крім книжкових посилань, існують змістовні посилання-примітки, які ми використовуємо, коли хочемо додати коментар, але не бажаємо розривати основний текст своєї праці.

Оформлення списку використаних джерел і літератури. З нього можна зробити висновок про ступінь ознайомлення студента з джерелами і літературою з досліджуваної проблеми. Список використаних джерел і літератури містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після переліку посилань чи тексту роботи, якщо посилання внутрітекстові. Він поділяється на дві частини: Джерела і Література. Джерела необхідно об'єднувати в групи. Порядок їх розміщення визначається важливістю кожної з них для даної роботи. Для історичного дослідження важливе значення мають архівні документи, тому в разі використання їх варто у списку джерел поставити на перше місце. Це дозволить рецензентам оцінити ступінь історичності й самостійності кваліфікаційної роботи. Якщо архівні джерела не використовувалися, то їх не вказують і в загальному переліку. Слід мати на увазі, що архівними є також матеріали поточних архівів сучасних установ, організацій, підприємств, фірм тощо. Найчастіше такі документи залучаються до дослідження майбутніми фахівцями в галузі політології й міжнародних відносин (хоча нерідко до них звертаються й історики). Тому матеріали поточних архівів також необхідно об'єднувати в одну групу і за необхідності ставити їх на перше місце у списку джерел і літератури.

Література також може групуватися за видами (монографії, статті, дисертації й автореферати дисертацій). Якщо окремих видів літератури небагато, то їх не доцільно виділяти в окрему групу; краще подати загальним списком. Література (в загальному списку і всередині груп) розташовується в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або назв. Спочатку розташовують літературу, видану кирилицею, потім - іншими мовами, теж в алфавітному порядку.

Internet-ресурси не слід виділяти в окрему групу джерел або літератури, оскільки вони такими не є. Internet - не джерело, не література, а місце розташування останніх, засіб масової інформації.

Опис архівних джерел має містити наступну інформацію: назву архіву, номер і назву фонду, номер опису, номер і назву справи, кількість аркушів. Усі дані подаються відповідно до внутрішніх норм оформлення кожного архіву.

Інформація про авторів у бібліографічному описі подається в такому порядку: спочатку прізвище, потім ініціали (Максименко І.С. або Baldwin R.E.). У тексті кваліфікаційної - навпаки - спочатку подаються ініціали або ім'я, потім - прізвище (І.С.Максименко або R.E.Baldwin, або Іван Максименко, або Robert E. Baldwin). Ця норма поширюється і на вітчизняні, і на іноземні видання. Якщо робота має два або три автори, можна подати лише прізвище та ініціали першого і далі додати „та ін." або „et al.". Видання, що мають чотирьох і більше авторів або не мають індивідуальних авторів, записують за назвами, після цього через косу лінію подають дані про авторів (не більше перших трьох, а далі додають „та ін." або „et al."). У цьому випадку ініціали розміщують перед прізвищами.

Назву роботи подають, як вказано на титульному аркуші. За наявності підзаголовку його наводять після основної назви через двокрапку (додаток В). За потреби після основної назви через двокрапку уточнюються відомості про характер видання: Підручник, Навч. посібник, Довідник, Енцикл. словник, 36. статей, 36. наукових праць, У 10 т. тощо.

Інформацію про переклад фіксують після назви через косу лінію, наприклад, „Пер. з англ.", „Пер. з фр. В.Бойчука".

Місце видання подають після автора, назви, інформації про переклад у називному відмінку. Всі міста України й світу записуються повністю (Київ, Харків, Львів, Донецьк, Ростов-на-Дону, London). Якщо в книзі зазначено два місця видання, їх подають через крапку

з комою (;). Якщо одна з двох назв міст не скорочується, необхідно обидві подавати повністю. Правильно: „К.; М." або „Київ; Львів". Помилка: „К., Львів".

Назву видавництва записують коротко, без слова „видавництво" і без лапок.

Рік видання подають після назви видавництва, через кому, арабськими цифрами. Після року ставлять крапку і тире (. -).

Обсяг видання записують арабськими або римськими цифрами (як зазначено у виданні) зі скороченим словом сторінка: в українській - с, в англійській - р., у німецькій - S. , у французькій - s. (150 с, 150 р. тощо).

Правила оформлення додатків. Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Кожен із них починають з нової сторінки, їм дають заголовки, надруковані угорі.

7. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Захист кваліфікаційної роботи перед Екзаменаційною комісією завершує курс навчання за ОС «Магістр». Допуском кваліфікаційної роботи до захисту є позитивний відгук на неї наукового керівника. Однією з умов рекомендації до захисту кваліфікаційної роботи є її своєчасне подання на кафедру - не менш ніж за десять днів до захисту. Таке подання підтверджується підписом завідувача кафедри. Здобувачі ОС «Магістр» мусять пам'ятати, що несвоєчасне подання роботи на кафедру без поважних причин може мати негативні наслідки аж до відмови рекомендувати роботу до захисту.

Здобувачі ОС «Магістр» допускаються до захисту кваліфікаційної роботи за умови виконання ним вимог навчального плану. Списки студентів, допущених до захисту кваліфікаційних робіт, подаються до відповідної Екзаменаційної комісії деканатом факультету.

- До публічного захисту кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі, які виконали навчальний план, успішно пройшли попередній захист кваліфікаційної роботи.

- Попередній захист проводиться, як правило, за місяць до дати захисту.

- Рішення про допуск до захисту приймається на засіданні кафедри на підставі результатів попереднього захисту. Витяг з протоколу засідання кафедри з обґрунтуванням цього рішення подається у деканат відповідного факультету. На підставі витягу деканат факультету подає проєкт наказу на допуск до підсумкової атестації.

- З метою визначення якості та ступеня готовності до захисту кваліфікаційної роботи випускова кафедра організовує попередній захист з обов'язковою презентацією студентом основних положень дослідження, обговоренням поточної перевірки на дотримання академічної доброчесності.

- Процес підготовки кваліфікаційної роботи систематично контролює науковий керівник, виконання завдань кваліфікаційної роботи заслуховуються на засіданнях кафедри (1 раз на семестр).

- Науковий керівник перевіряє на відповідність встановленим вимогам оформлення кваліфікаційної роботи, здійснює поточні та остаточні перевірки на дотримання академічної доброчесності відповідно до «Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти МДУ» та надає відгук (додаток 5), в якому зазначається:

- актуальність дослідження;

- обґрунтування використаних методів дослідження;

- рівень використання набутих у процесі навчання теоретичних знань при виконанні дослідження;

- вміння самостійно вирішувати наукові та практичні проблеми; логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки;

- повнота розкриття теми;

- недоліки роботи та зауваження;

- дотримання академічної доброчесності

- рекомендація до захисту.

Кваліфікаційна робота обов'язково підлягає перевірці на плагіат за допомогою спеціалізованих сервісів відповідно до "Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти МДУ".

Кваліфікаційна робота обов'язково повинна мати рецензію. Рецензія (додаток б) повинна бути завірена в установленому порядку. При рецензуванні кваліфікаційної роботи рекомендується визначати:

- новизну постановки і розроблення проблеми;
- використання наукових методів дослідження;
- аргументованість висновків і обґрунтованість пропозицій;
- вміння здобувача освітнього ступеня магістра, чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформлювати його;
- недоліки та зауваження щодо змістовної частини роботи, оформлення;
- висновок щодо рекомендації до захисту із зазначенням оцінки за прийнятою шкалою оцінювання знань.

Негативний письмовий відгук наукового керівника або негативна рецензія щодо змісту кваліфікаційної роботи та отриманих результатів дослідження не є підставою недопущення до захисту.

Відповідно оформлена кваліфікаційна робота (разом із відгуком та рецензією) реєструється на кафедрі.

Здобувач не має права вносити зміни у кваліфікаційну роботу після її реєстрації. Титульна сторінка представленої роботи містить підписи: студента, наукового керівника, наукового консультанта (за потреби).

Процедура захисту включає:

Виступ студента на відкритому засіданні Екзаменаційної комісії має бути старанно підготовленим, стислим і містким (5 - 7 хвилин). У ньому мають бути:

- чітко поставлена проблема;
- обґрунтування її актуальності;
- розкриття ступеня її наукової розробки;
- визначення мети і завдань дослідження, експерименту, засобів її досягнення;
- відомості про структуру роботи;
- і головне - викладення зроблених автором узагальнень, висновків, конкретних рекомендацій.

Захист кваліфікаційної роботи здійснюється з використанням презентацій. Під час захисту кваліфікаційної роботи здобувач зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження у відгуках та рецензіях, а також на запитання представників ЕК, які були поставлені у ході захисту.

Члени Екзаменаційної комісії та присутні на захисті задають випускникові питання, на які йому необхідно дати чітку і змістовну відповідь. Відповідати на поставлені питання можна одразу, або в кінці захисту. Необхідно пам'ятати, що оцінка, яка виставляється, залежить і від того, як написано роботу, і від того, як вона захищається, наскільки автор володіє матеріалом і наскільки вільно ним оперує.

Після виступу студента голова ЕК надає слово науковому керівнику та рецензенту, або зачитує їх відгуки. На захисті можуть виступати також члени кафедри, факультету, присутні.

Рішення про оцінку кваліфікаційної роботи за 4-бальною і рейтинговою системами ухвалюються на закритому засіданні Екзаменаційної комісії. Оцінка оголошується в той самий день після оформлення протоколів головою Екзаменаційної комісії. Захищені роботи здаються на зберігання до архіву університету.

При оцінюванні захисту кваліфікаційної роботи ЕК бере до уваги такі показники:

- якість кваліфікаційної роботи загалом (творчий характер, вміння автора аналізувати

теоретичний матеріал, обґрунтованість сформульованих практичних рекомендацій);

- самостійність у розробці проблеми;

- якість оформлення кваліфікаційної роботи (науковий стиль викладу, грамотність, бібліографія);

- рівень виступу здобувача (чіткість у формулюванні актуальності, мети і завдань роботи, вміння зробити правильні висновки, культура мовлення);

- відгук керівника і оцінку роботи рецензентом.

Здобувачу, який не захищав кваліфікаційну роботу у визначений графіком термін з поважних, підтверджених документально причин, захист роботи може бути перенесений. Після розгляду заяви ректором і прийняття позитивного рішення готується проєкт наказу про захист кваліфікаційної роботи за індивідуальним графіком.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ВИКОНАННЯ І ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ:

100 - бальна шкала	ЕКТС	Національна шкала	Визначення
90-100	А	Відмінно	<ul style="list-style-type: none"> – виконав роботу на високому науково-теоретичному рівні, що відбиває глибокі теоретичні знання і практичні навички випускника, його здатність до професійної діяльності; – оволодів навичками науково-дослідної роботи у збиранні і систематизації даних, їх обробки, творчого осмислення, систематичного викладу, формулювання висновків; – показав критичне ставлення до джерел і літератури, увів елементи наукової новизни, сформулював власні пропозиції і практичні рекомендації; – з дотриманням вимог держстандарту оформив роботу; – написав роботу грамотно, українською літературною мовою, не допускаючи орфографічних, пунктуаційних і стилістичних помилок; – на захисті продемонстрував глибокі знання теми дослідження, твердо і впевнено відповів на запитання членів комісії.
82-89	В	Дуже добре	<ul style="list-style-type: none"> – виконав роботу на належному науково-теоретичному рівні, що відбиває достатні теоретичні знання і практичні навички випускника, його здатність до професійної діяльності; – оволодів навичками науково-дослідної роботи у збиранні і систематизації даних, їх обробки, систематичного викладу, формулювання висновків, допустив незначні порушення логічності й систематичності викладу; – показав критичне ставлення до джерел і літератури, сформулював окремі практичні рекомендації; – з дотриманням вимог держстандарту оформив роботу;
74-81	С	Добре	

			<ul style="list-style-type: none"> – написав роботу грамотно, українською літературною мовою, допускаючи поодинокі орфографічні, пунктуаційні стилістичні помилки; – на захисті продемонстрував гарні знання теми дослідження, відповів на запитання членів комісії.
64-73	D	Задовільно	<ul style="list-style-type: none"> – виконав роботу на належному науково-теоретичному рівні, що відбиває теоретичні знання і практичні навички випускника, його здатність до професійної діяльності; – оволодів навичками науково-дослідної роботи у збиранні і систематизації даних, їх обробки, систематичного викладу, формулювання висновків, але допускає порушення логічності й систематичності викладу, некритичного ставлення до документів і матеріалів; – робота носить головним чином компілятивний характер, відсутні елементи наукової новизни, нечітко сформульовані або відсутні власні пропозиції і практичні рекомендації; – допустив низку помилок під час оформлення роботи та її науково-довідкового апарату з відхиленням від вимог держстандарту; – написав роботу українською літературною мовою, але допустив у ній велику кількість русизмів, орфографічних, пунктуаційних і стилістичних помилок; – на захисті продемонстрував неглибокі знання теми дослідження, не зумів відповісти на окремі запитання членів комісії.
60-63	E		
менше 60	F	Незадовільно	<ul style="list-style-type: none"> – Випускник допущений до захисту кваліфікаційної роботи, абсолютно в ній не орієнтується, не може відповісти на жодне запитання членів комісії або виявиться, що робота є плагіатом.

Зразок заяви на затвердження теми кваліфікаційної роботи

Завідувачу кафедри історії та археології
Маріупольського державного університету

_____ *(науковий ступінь, вчене звання, ПІБ зав. кафедри)*

здобувача вищої освіти
освітньо-професійної
програми

_____ *(назва освітньо-професійної програми)*

історичного факультету

_____ *(назва факультету)*

_____ курсу

_____ *(курс)*

денної/заочної форми навчання

_____ *(ПІБ здобувача)*

заява.

Прошу затвердити таку тему кваліфікаційної роботи: «_____»
та призначити науковим керівником д.і.н., професора (к.і.н., доцента)_____.

«_____» _____ 20__р.

Підпис

Візи:

- *наукового керівника*
- *гаранта ОП*

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____,
(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис) (ПІБ завідувача кафедри)
« ____ » _____ 20__ р.

**«ВИКОРИСТАННЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ ПІВНІЧНОГО
ПРИАЗОВ'Я У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
освітньо-професійної програми
Середня освіта. Історія
Бородая Марка Едуардовича
Науковий керівник:
Забавін В'ячеслав Олегович
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії та
археології
Рецензент:
Сараєва О.В., доцент кафедри
філософських наук та історії
України ДВНЗ «Приазовський
державний технічний
університет»

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ____ » _____ 20__ р.

Київ – 20__

**ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ	4
1.1. Історіографія педагогічної самобутності козацтва	7
1.1. Джерельна база про педагогічні витoki козацького виховання	16
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ II. ПЕДАГОГІЧНИЙ ЗМІСТ СИСТЕМИ КОЗАЦЬКОГО ВИХОВАННЯ У ШКІЛЬНИЦТВІ	25
2.1. Загальні засади козацької педагогіки	25
2.2. Система принципів виховання у козацькій педагогіці	33
2.3. Завдання козацького виховання	41
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ III. ВИХОВНИЙ ВПЛИВ КОЗАЦЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ	52
3.1. Особливості морального виховання у козацькій педагогіці	52
3.2. Особливості козацького трудового виховання	59
Висновки до розділу 3	67
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

Рівень вищої освіти «Магістр»
ОП Середня освіта. Історія
Спеціальність 014 Середня освіта

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.і.н., професор
_____ Володимир РОМАНЦОВ
«_____» _____ 20__ р.

ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

керівник роботи _____
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Маріупольського державного університету від «___» _____

20__ року № _____

2. Строк подання здобувачем роботи _____

3. Вихідні дані до роботи (мета, об'єкт, предмет) _____

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Наприклад:

Розділ 1. _____

Розділ 2. _____

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка

Здобувач _____
(підпис) (власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Науковий керівник роботи _____
(підпис) (власне ім'я ПРІЗВИЩЕ)

ВИДАННЯ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ ФАХІВЦІВ-ІСТОРИКІВ**НАУКОВІ ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ**

№	Найменування фахового періодичного видання	Роки надходження
1.	Вища освіта України	1991-2023
2.	Вища школа	1991-2023
3.	Вісник МДУ. Серія: Історія. Політологія.	2011-2023
4.	Гілея: науковий вісник	2010-2023
5.	Ейдос	2005-2023
6.	З історії повсякденного життя в Україні	2000-2023
7.	Історико-географічні дослідження в Україні	2001-2023
8.	Історичний журнал	2004-2023
9.	Історичні і політологічні дослідження	2008-2023
10.	Історіографічні дослідження в Україні	2000-2023
11.	Історія в сучасних школах – Історія в школі України	2002-2023
12.	Історія в школі	1996 -2023
13.	Історія та правознавство	2004-2023
14.	Історія України: маловідомі імена, події, факти	2001-2023
15.	Київська старовина	1992-2023
16.	Пам'ять століть	1996-2023
17.	Сучасність	1994-2023
18.	Схід	2000-2023
19.	Український історичний журнал	1957-2023

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Л.Л. Соціальні аспекти регіонального та загальноукраїнського історико-культурного розвитку. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 312 с.
2. Бабічев О.І., Котенєва І.С. Сучасні організаційно-педагогічні основи патріотичного виховання студентської молоді. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки*. 2015. № 7 (296). Ч. II. С. 53-59.
3. Березін А. М. Психологічні чинники формування національної свідомості. Київ: Практична психологія та соціальна робота, 2007. 56 с.
4. Бех І. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
5. Бех І. Виховання особистості: У 2-х кн. Кн.1.: Особистісноорієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навч.-метод. видання. Київ: Знання, 2003. 280 с.
6. Бех І. Д., Чорна К. І. Національна ідея у становленні громадянина патріота України (програмно-виховний контекст). Черкаси, 2010. 40 с.
7. Бойко А. Педагогічний потенціал національно-культурних традицій. *Рідна школа*. 1999. № 10. С. 12-15.
8. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України. Київ: МАУП, 1998. 256 с.
9. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 144-150.
10. Будник О. Особливості української етнопедагогіки. *Дайджест: Школа-парк педагогічних ідей та технологій*. 2002. № 2. С. 116-118.
11. Васякович Г.П., Черніков П. І. Етнопедагогіка і морально-естетичне виховання учнів: методичний посібник. Чернігів: Редакційно-видавничий відділ управління по пресі, 1994. 24 с.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Застосування на уроках історії інтерактивних методів навчання.

Використання навчальних текстів на уроках історії.

Форми організації навчального процесу на уроках історії.

Використання інформаційних систем на уроках історії.

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст.»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Галицько-Волинське князівство («держава Романовичів») кінця XII – середини XIII ст. Королівство Руське середини XIII–XIV ст.»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Становлення українського козацтва (XVI – перша половина XVII ст.)»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Козацька революція середини XVII ст. і війна за суверенітет козацької держави другої половини XVII ст.»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Повсякденне життя та культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст.»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Повсякденне життя та культура України в середині XIX – на початку XX ст.»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Українська революція, розпад Російської імперії та постання національної держави – Української Народної Республіки.»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «В боротьбі за українську незалежність (1918 – 1920 рр.)»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Україна в роки Другої світової війни»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Відновлення державної незалежності України, її роль у розпаді Союзу Радянських Соціалістичних Республік»

Вивчення у шкільному курсі історія (інтегрований курс) теми «Європейський вибір України. Російсько-українська війна»

Педагогічні ідеї та освітня діяльність Григорія Сковороди

Педагогічна система К. Ушинського

Просвітницько-педагогічна діяльність Х. Алчевської

Освітньо-педагогічна діяльність М. Пирогова

Ідеї національного шкільництва М. Грушевського

Підготовка педагогічних кадрів на землях підросійської України (друга половина XIX - початок XX ст.)

Розвиток гімназійної освіти Катеринославщини (друга половина XIX - початок XX ст.)

Українська національна шкільна освіта та педагогіка на західноукраїнських землях (друга половина XIX ст.)

Освітні реформи під час Української революції (1917 – 1921 рр.)

Школа і педагогіка України у 1920-х рр.

Педагогічна система А. Макаренка

Українська школа під тиском комуністичного диктатури у 1930-і роки

Педагогічна система В. Сухомлинського

Реформування освіти в незалежній Українській державі

Педагогічна діяльність Я.А. Коменського

Педагогічні ідеї просвітителів

Педагогічна діяльність Й.Г. Песталоцці

Освітня система у сучасній Великобританії

Освітня система у сучасній Німеччині

Освітня система у сучасній Франції

Підготовка педагогічних кадрів у сучасній Великобританії

Підготовка педагогічних кадрів у сучасній Німеччині